

PARTER

Kärande

Bill Persson,

Ombud: Jurist Alexandra Loyd
c/o Centrum för rättvisa
Skeppsbron 20
Box 2215
103 15 Stockholm

Svarande

Partille kommun, 212000-1272
433 82 Partille

Ombud:

Front Advokater AB
Kungstorget 2
411 17 Göteborg

DOMSLUT

1. Bill Perssons talan avslås.
 2. Bill Persson ska ersätta Partille kommun för rättegångskostnader med 118 711 kronor och ränta enligt lag. Av beloppet avser 102 600 kronor ombudsarvode.
-

BAKGRUND

Bill Persson har bott på fastigheten sedan år 1954. Den 16 oktober 2012 antog Partille kommun (kommunen) en ny detaljplan för bostäder i Hultet, södra delen, Öjersjö (detaljplanen), som är det område där Bill Perssons fastighet är belägen. Syftet med detaljplanen var att bygga ut kommunalt vatten och avlopp samt gator.

Kommunen hade också för avsikt att åstadkomma en förtätning av bebyggelsen i området samt att förbättra och säkerställa allmänhetens tillgång till Lilla Hålsjön. Med stöd av den antagna detaljplanen tvångsinlöste kommunen 808 kvadratmeter av Bill Perssons fastighet, varav 726 kvadratmeter utgjorde strandtomt. I samband med att detaljplanen antogs tillfördes Bill Perssons fastighet tre nya byggrätter, på kommunens initiativ. Enligt en värdering som kommunen låtit göra innebar detaljplanen med de tre nya byggrätterna att Bill Perssons fastighet per den 10 september 2014 hade ökat i värde med cirka 2 500 000 kronor.

En detaljplan utgör grund för en kommun att ta ut kostnader för finansiering av gator och allmänna platser i området, så kallade gatukostnader. I Bill Perssons fall uppgick de totala kostnader som kommunen valde att ta ut av fastighetsägarna i området till 8 906 000 kronor. Av detta belopp ålades Bill Persson att betala sammanlagt 793 961 kronor, varav 606 564 kronor belöpte på hans fastighets tre nya byggrätter. Enligt kommunens faktura, daterad den 19 december 2017, skulle betalning ske senast den 31 januari 2018 vid äventyr av dröjsmålsränta enligt räntelagen. Bill Persson betalade hela beloppet under bestridande. Kommunens uttag av gatukostnader skulle användas till att finansiera kostnader för anläggning av gator, belysning och iordningställande av naturmark men även för att finansiera intrångsersättningar för mark, tomtanläggningar och fastighetsbildningskostnader.

Bill Persson har väckt talan mot kommunen och gjort gällande att han har rätt till ersättning för ekonomisk och ideell skada som han menar att kommunen har orsakat honom. Enligt Bill Persson har kommunen överträtt hans egendomsskydd enligt 2 kap.

15 § regeringsformen och artikel 1 i det första tilläggsprotokollet till den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), samt gjort sig skyldig till fel eller försummelse vid myndighetsutövning genom att tillämpa reglerna om gatukostnader i strid med dessa överordnade normer.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

Bill Persson har begärt att Partille kommun ska betala 656 564 kronor till honom och ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 28 juni 2019 tills betalning sker.

Partille kommun har motsatt sig Bill Perssons begäran. Kommunen har inte godtagit något belopp som rimligt i och för sig som skadestånd.

Båda parter har begärt ersättning av motparten för sina rättegångskostnader.

Bill Persson har begärt att vardera parten ska stå för sin rättegångskostnad, om tingsrätten skulle komma fram till att det har skett en överträdelse av hans egendomsskydd men ändå inte anse att han har rätt till skadestånd.

GRUNDER

Bill Persson

I samband med att kommunen den 16 oktober 2012 beslutade att anta detaljplan för bostäder i området Hultet Södra ålades Bill Persson att betala gatukostnader om sammanlagt 793 961 kronor. Vid tidpunkten för beslutet bedömde kommunen att genomförandet av detaljplanen skulle medföra en vinst för kommunen om drygt 26 200 000 kronor. Kommunen krävde därefter, genom faktura den 19 december 2017, att Bill Persson skulle betala gatukostnaderna senast den 31 januari 2018. Vid försenad betalning skulle kommunen debitera honom dröjsmålsränta enligt räntelagen.

Kommunens agerande innebar en inskränkning i Bill Perssons äganderätt enligt 2 kap. 15 § första stycket regeringsformen och artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen. Inskränkningen består dels i att Bill Persson tvingades att betala pengar och därmed avstå medel till kommunen, dels i att kommunens agerande utgjorde en påtryckning ägnad att förmå honom att avstycka delar av hans befintliga fastighet och avyttra marken.

Inskränkningen i Bill Perssons äganderätt innebar ett oproportionerligt ingrepp i hans äganderätt och en oskälig börda för honom med hänsyn till:

- a) att syftet med detaljplanen var att tillgodose kommunens intresse av att förtäta området Hultet Södra, snarare än att tillgodose det befintliga bostadsområdets behov av infrastruktur,
- b) att plangenomförandet beräknades medföra en betydande vinst för kommunen och att så skulle ha blivit fallet även om kommunen själv hade bekostat de åtgärder för vilka gatukostnader debiterades,
- c) att de debiterade gatukostnaderna avsåg ett betydande belopp för en privatperson som Bill Persson och förföll till betalning inom kort tid vid äventyr av dröjsmålsränta,
- d) att Bill Persson inte hade begärt eller hade något behov av de nya gator och allmänna platser som anlades och iordningställdes i området,
- e) att Bill Persson debiterades gatukostnader för fyra möjliga fastigheter vid en tidpunkt då endast en fastighet fanns,
- f) att Bill Persson inte har för avsikt att förändra den befintliga fastighetsindelningen och realisera de byggrätter som tillfördes fastigheten på kommunens initiativ,

g) att den fördel som kommunen vann genom att debitera Bill Persson gatukostnader på det sätt som har skett var liten, samt

h) att kommunen hade kunnat uppnå samma ändamål på ett mindre ingripande sätt genom att begära betalning för gatukostnader för de tillkommande byggrätterna först när Bill Persson styckat av fastigheten och realiserat dessa byggrätter.

Kommunens agerande utgjorde därmed en överträdelse av Bill Perssons egendomsskydd i 2 kap. 15 § första stycket regeringsformen samt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen.

Eftersom kommunen tillämpade reglerna om gatukostnader i strid med bestämmelserna om egendomsskydd i regeringsformen och i Europakonventionen gjorde den sig också skyldig till fel eller försummelse vid myndighetsutövning.

Bill Persson har rätt till ersättning för den skada som kommunens överträdelse av hans egendomsskydd har orsakat. Skadans storlek ska bestämmas till ett belopp motsvarande de gatukostnader som belöper på de tre nya byggrätter som Bill Perssons fastighet tillfördes, vilka uppgår till $(186\,956 + 186\,123 + 233\,485 =) 606\,564$ kronor.

Överträdelsens art och omständigheterna i övrigt gör att Bill Persson även har rätt till ideellt skadestånd med 50 000 kronor.

Bill Persson har vidtagit tillräckliga åtgärder för att begränsa sin skada genom:

a) att under samrådsförfarandet framställa sina invändningar mot detaljplanen och förslag till fördelning av gatukostnader i brev till kommunen daterade den 20 juli 2011 respektive den 27 april 2012,

b) att överklaga detaljplanen och beslutet om fördelning av gatukostnader till domstol,

c) att invända mot gatukostnadsuttaget i samband med kommunens brev inför debiteringen av gatukostnaderna i brev till kommunen daterat den 13 november 2017, samt

d) att betala kommunens gatukostnadsfaktura under bestridande den 8 mars 2018.

Partille kommun

Beslutet att påföra Bill Persson gatukostnader hade stöd i plan- och bygglagen och innebär inte något oproportionerligt ingrepp i Bill Perssons egendomsskydd eller någon oskälig börda för honom.

Kommunens inställning till det Bill Persson anfört under punkterna a-h är följande.

a) Det fanns flera syften med detaljplanen. Den syftade bland annat till att iordningställa den allmänna platsmark som följer av detaljplanen och dess planbeskrivning.

b) Det vitsordas inte att plangenomförandet medförde en betydande vinst för kommunen. Att kommunen i samband med plangenomförandet sålde mark saknar helt betydelse för bedömningen av Bill Perssons skyldighet att betala gatukostnadsersättning.

c) Det vitsordas inte att de debiterade gatukostnaderna avsåg ett betydande belopp för Bill Persson. Gatukostnaderna avviker inte storleksmässigt från vad som är normalt och motsvaras av det värde och den nytta som härigenom tillfördes Bill Perssons fastighet.

d) Det vitsordas att Bill Persson inte hade begärt nya gator eller allmänna platser i området, men det vitsordas inte att han inte hade behov av dessa. Bill Perssons

subjektiva uppfattning om nyttan av den iordningställda platsmarken saknar betydelse. Vad som är av betydelse är om fastigheten fick nytta av de vidtagna åtgärderna.

e) Det vitsordas att Bill Persson debiterades gatukostnader för fyra möjliga fastigheter vid en tidpunkt då endast en fastighet fanns. Värdet av byggrätterna påverkar dock fastighetens värde även om nya fastigheter inte har bildats.

f) Det vitsordas inte att Bill Persson inte har för avsikt att förändra den befintliga fastighetsindelningen och realisera de byggrätter som tillförts fastigheten. Det är upp till Bill Persson att realisera de byggrätter som tillförts fastigheten. Realiseras ingen byggrätt har Bill Perssons fastighet tillförts det värde och den nytta som följer av att den allmänna platsmarken har iordningställts samt genom att byggrätterna finns.

g) Kommunen har inte, i vart fall inte direkt, vunnit någon fördel genom påförandet av gatukostnaderna. Dessa utgör en avgift för att täcka kommunens kostnader för att iordningställa allmän platsmark, vilken åtgärd är till motsvarande nytta för fastigheterna inom planområdet.

h) Det bestrids att kommunen hade kunnat uppnå samma ändamål på ett mindre ingripande sätt genom att begära betalning för gatukostnader för de tillkommande byggrätterna först när Bill Persson styckat av fastigheten och realiserat byggrätterna. Kommunen har haft utlägg för kostnaderna för att iordningställa allmän platsmark och har ett berättigat och lagligt grundat krav på att få tillbaka sina utlägg när åtgärderna har utförts.

Kommunens agerande utgör inte någon överträdelse av Bill Perssons egendomsskydd, varken enligt 2 kap. 15 § regeringsformen eller enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen.

Bill Persson har inte utnyttjat de rättsmedel som står till förfogande för att få till stånd en prövning av betalningsskyldigheten och/eller betalningsvillkoren avseende de

påförda gatukostnaderna. Någon skadeståndgrundande kränkning av Bill Perssons egendomsskydd enligt Europakonventionen kan därför inte föreligga. Att Bill Persson har invänt mot och överklagat detaljplanen och beslutet om fördelning av gatukostnader saknar i det sammanhanget betydelse.

Även om en kränkning skulle anses föreligga enligt regeringsformen, kan Bill Persson inte få skadestånd enligt regeringsformen. En kränkning enligt regeringsformen innebär inte heller att fel eller försummelse med åtföljande skadeståndsskyldighet föreligger enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen.

Även om en kränkning skulle anses föreligga enligt Europakonventionen, föreligger ändå inte rätt till skadestånd enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen, eftersom påföljd i form av skadestånd inte är nödvändigt då det finns andra rättsmedel för att komma till rätta med en eventuell kränkning.

Det vitsordas att den del av gatukostnaderna som belöpte på de tre tillkommande byggrätterna uppgick till ett belopp om 606 564 kronor. Det vitsordas däremot inte att det beloppet skulle vara ett skäligt skadestånd.

Det vitsordas att Bill Persson vidtagit de åtgärder som han under punkterna a-d har angett vara skadebegränsande. Det innebär dock inte att han vidtagit tillräckliga åtgärder för att begränsa sin skada.

BEVIS SOM LAGTS FRAM VID HUVUDFÖRHANDLINGEN

Bill Persson har på egen begäran hörts under sanningsförsäkran. Han har lagt fram skriftlig bevisning i form av

- detaljplan för bostäder i Hultet Södra; plankarta, planbeskrivning, illustrationskarta och genomförandebeskrivning,
- informationsbrev från kommunen angående debitering av gatukostnader,
- faktura från kommunen,

- samverkans- och marktilldelningsavtal mellan kommunen och Väst kustStugan AB,
- sammanträdesprotokoll från kommunfullmäktige,
- sammanställning av totalt erlagd köpeskillning av Väst kustStugan AB till kommunen och fastighetsregisterutdrag från Lantmäteriet,
- synpunkter från samtliga fastighetsägare till privata fastigheter samt synpunkter från Bill Persson och [REDACTED] inom ramen för samrådsförfarande,
- brev från Bill Persson med kommentarer avseende debitering av gatukostnader och
- brev från Bill Persson till kommunen angående betalning av gatuvavgift.

DOMSKÄL

Parterna är överens om att Bill Persson i samband med exploateringen av området Hultet Södra debiterades för gatukostnader, inte bara för sin befintliga fastighet utan också för tre nya byggrätter som hans fastighet tillförts på kommunens initiativ. De är också överens om att den del av gatukostnaden som avsåg de tre nya byggrätterna uppgick till 606 564 kronor och att hela gatukostnaden för Bill Perssons fastighet, totalt 793 961 kronor, skulle betalas av Bill Persson inom cirka en månad. Parterna är också överens om att detaljplanen med de tre nya byggrätterna innebar att Bill Perssons fastighet ökade i värde med cirka 2 500 000 kronor, enligt kommunens värdering per den 10 september 2014.

Tingsrätten ska först pröva om kommunens agerande – att ta betalt för gatukostnader för tre ännu inte existerande fastigheter och kräva omedelbar betalning – innebar en oproportionerlig inskränkning och därmed en överträdelse av Bill Perssons egendomsskydd enligt 2 kap. 15 § regeringsformen eller artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Om tingsrätten kommer fram till att så är fallet, kommer tingsrätten att ta ställning till om Bill Persson har rätt till skadestånd och i så fall med vilket belopp. Om tingsrätten däremot kommer fram till att det inte har skett någon överträdelse av Bill Perssons egendomsskydd, ska hans begäran om skadestånd avslås.

Bill Persson och kommunen har olika uppfattning om hur uttag av gatukostnader ska bedömas och om de över huvud taget kan utgöra en inskränkning av egendomsskyddet enligt 2 kap. 15 § regeringsformen.

Bill Persson har argumenterat för att de debiterade gatukostnaderna utgör ”annat sådant förfogande” som avses i bestämmelsen i regeringsformen och att de utgjort ett sådant egendomsberövande som avses i första stycket i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen.

Kommunen har i stället gjort gällande att uttaget av gatukostnader är en avgift som, på samma sätt som skatter, böter och viten, inte alls omfattas av ordalydelsen i 2 kap. 15 § regeringsformen och att en avgift inte utgör ”expropriation eller annat sådant förfogande” som avses i bestämmelsen. Enligt kommunen omfattas inte avgifter av regeringsformens bestämmelse om egendomsskydd, på annat sätt än att egendomsskyddet inte får sättas ur spel genom ianspråktagande av egendom som missvisande betecknas skatt eller avgift. Kommunen har vidare gjort gällande att uttaget av gatukostnader utgör en ”annan sådan pålaga” som avses i andra stycket i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen och att bedömningen av om det har skett en överträdelse av egendomsskyddet därför ska göras utifrån undantagsregeln i artikelns andra stycke.

Tingsrätten börjar med att behandla frågan om hur uttag av gatukostnader ska bedömas.

Uttaget av gatukostnader bör bedömas på samma sätt som uttag av skatt, enligt andra stycket i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll

Kommunen anser att gatukostnaderna ska bedömas på samma sätt som om det varit fråga om uttag av en skatt medan Bill Persson har motsatt uppfattning.

I artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen anges följande.

Varje fysisk eller juridisk person skall ha rätt till respekt för sin egendom. Ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundsatser.

Ovanstående bestämmelser inskränker dock inte en stats rätt att genomföra sådan lagstiftning som staten finner nödvändig för att reglera nyttjandet av egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse eller för att säkerställa betalning av skatter eller andra pålagor eller av böter och viten.

Europakonventionen och bland annat dess första tilläggsprotokoll gäller som lag i Sverige.

Europadomstolen prövade i fallet Stork mot Tyskland (application no. 38033/02, den 13 oktober 2006) om det hade skett en överträdelse av rätten till prövning inom en rimlig tid enligt artikel 6 första stycket i Europakonventionen. I det fallet hade tyska fastighetsägare ålagts av en kommun att bidra till kostnaden för att bygga en väg i anslutning till deras mark. De överklagade summan de skulle betala och fick den så småningom sänkt. De klagade till Europadomstolen och menade att de inte hade fått någon prövning av sin sak inom rimlig tid enligt artikel 6 första stycket i Europakonventionen. Tyskland gjorde gällande att saken inte föll inom den artikelns tillämpningsområde eftersom det var fråga om ”other contributions” (andra pålagor) i den mening som avses i artikel 1 (andra stycket) i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen och därför var jämförlig med en skatt. Europadomstolen uttalade att skattefrågor vanligtvis faller utanför tillämpningsområdet för artikel 6 första stycket i Europakonventionen. Domstolen uttalade sedan att klagandena hade ålagts att betala ett bidrag till lokal infrastruktur som berörde deras fasta egendom och att det bara var personer som var berörda av och hade nytta av byggnationen som ålades att betala. Eftersom det var fråga om bidrag som skulle gå enbart till byggandet av den aktuella vägen, ansåg domstolen att det inte var fråga om en skatt utan snarare om ”other contributions” (andra pålagor) i den mening som avses i artikel 1 (andra stycket) i Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Domstolen ansåg därför att artikel 6 första stycket i Europakonventionen skulle tillämpas.

I ett avgörande den 7 mars 1977 (X. mot Tyskland, application no. 7489/76) prövade den Europeiska kommissionen (som var första instans för prövning av enskildas klagomål fram till 1998) ett liknande fall där en person i Tyskland hade ålagts att bidra till kostnaden för uppförandet av en väg som anslöt till hans mark. Han gjorde gällande att det skett en överträdelse av hans egendomsskydd i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll när han tvingades att bidra till kostnaden för uppförandet av vägen. Kommissionen kom fram till att beslutet om att uppföra vägen hade fattats i enlighet med ett allmänt intresse. Kommissionen ansåg vidare att det som fastighetsägarna hade ålagts att betala var ”a contribution” (en pålaga) i den mening som avses i andra stycket i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll, samt att det var en behörig myndighet som hade beslutat om betalningen och att åläggandet avsåg de personer som hade nytta av den utveckling som uppförandet av vägen innebar. Kommissionen kom därför fram till att det inte hade skett någon överträdelse av egendomsskyddet och att klagomålet var ”manifestly ill-founded” (ungefär uppenbart ogrundat) och inte skulle tas upp till prövning.

I fallet H. mot Finland (application no. 18507/91, Report of the Commission, den 5 april 1995) prövade den Europeiska kommissionen om det hade skett en överträdelse av en fastighetsägares egendomsskydd, när det beslutades att han skulle bidra till kostnaderna för en privat väg för skogsbruk i området som enligt en antagen plan skulle dras över hans mark. Kommissionen noterade att det visserligen var en privat väg, men att beslutet om att han skulle betala vägkostnader var resultatet av en plan som antagits av ”the Forestry Board” (ungefär Skogsstyrelsen), vilket gav upphov till ett statligt ansvar. Kommissionen ansåg att klagandens skyldighet att delta i kostnaderna utgjorde en inskränkning av hans egendomsskydd som skulle bedömas enligt det andra stycket i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll, vad gällde dess lagenlighet, syfte och proportionalitet.

Tingsrätten konstaterar att de nu nämnda tre fallen har stora likheter med uttaget av gatukostnader i det här fallet. Slutsatsen blir därför att kommunens uttag av

gatukostnader ska bedömas på samma sätt som uttag av skatt. Prövningen av om det skett en överträdelse av egendomsskyddet enligt Europakonventionens första tilläggsprotokoll ska alltså även i det här fallet göras enligt undantagsregeln i andra stycket i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll.

Uttag av gatukostnader kan utgöra en inskränkning av egendomsskyddet enligt såväl regeringsformen som Europakonventionens första tilläggsprotokoll

Nästa fråga blir om uttag av gatukostnader över huvud taget kan utgöra en inskränkning av egendomsskyddet enligt 2 kap. 15 § regeringsformen. Kommunen har argumenterat för att så inte är fallet, eftersom bestämmelsen i regeringsformen saknar ett sådant uttryckligt undantag för skatter och andra pålagor som finns i andra stycket i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll.

I 2 kap. 15 § regeringsformen anges bland annat följande.

Vars och ens egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller något annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.

Den som genom expropriation eller något annat sådant förfogande tvingas avstå sin egendom ska vara tillförsäkrad full ersättning för förlusten. ...

Egendomsskyddet i regeringsformen har förändrats över tid. Bestämmelsen, som sedan år 2010 finns i 2 kap. 15 §, fick i allt väsentligt sin nuvarande utformning i samband med inkorporeringen av Europakonventionen år 1994. Syftet med de ändringar som då gjordes var att närmare precisera det egendomsskydd som Europakonventionen ger (se Isberg med flera, Grundlagarna, JUNO Version 3A, kommentaren till 2 kap. 15 § regeringsformen). Skyddet utökades då genom att, förutom skydd mot tvångsöverföring av egendom genom expropriation eller något annat sådant förfogande, ge ett skydd också mot inskränkningar i användningen av mark och byggnader. Grundlagsskyddet utökades också genom en rätt till ersättning även vid

sådana rådighetsbegränsningar. Utbyggnaden av grundlagsskyddet ska ses i samband med att Europakonventionen samtidigt införlivades med svensk rätt. Tanken var att bestämmelsen i regeringsformen skulle utgöra en precisering av det skydd som konventionen ställer upp för medborgarnas rätt till egendom. En annan tanke var att Europadomstolen skulle komma att beakta grundlagsbestämmelsen vid prövningen av eventuella mål mot Sverige i framtiden. Bakom den tanken torde ligga uppfattningen att den som anser att hans egendomsskydd kränks skulle kunna få saken prövad i Sverige utan att behöva klaga till Europadomstolen på grund av att det svenska egendomsskyddet var mindre än skyddet enligt artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll. (Se Isberg med flera, anförut arbete.)

I 2 kap. 15 § första stycket regeringsformen slås fast rätten att ha sin egendom tryggad mot vissa ingrepp och bestämmelsen anger en allmän ram för tillåtna sådana ingrepp. Grundlagsskyddet omfattar expropriation och annat sådant förfogande. Här under faller tvångsövertagande av förmögenhetsrätt, men inte annan tvångsavhändelse som till exempel att egendom förstörs på grund av risk för smitta. Skatt faller också utanför stadgandet, liksom böter och viten och liknande, samt exekutiva åtgärder. (Se Isberg med flera, anförut arbete.). Det finns inte någon sådan uttrycklig undantagsregel i bestämmelsen som anger att egendomsskyddet inte inskränker rätten att genomföra lagstiftning som staten anser nödvändig för att bland annat säkerställa betalning av skatter ”eller andra pålagor” eller böter och viten, som den i andra stycket i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Tingsrätten har nyss nämnt att syftet med ändringarna i regeringsformens bestämmelse om egendomsskydd var att det svenska egendomsskyddet inte skulle vara mindre omfattande än egendomsskyddet i Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Slutsatsen blir därför att bestämmelsen i 2 kap. 15 § regeringsformen, enligt tingsrättens mening, ska tolkas på så sätt att skatter och liknande kan prövas mot egendomsskyddet enligt regeringsformen, även om bestämmelsen saknar en uttrycklig undantagsregel för skatter och andra pålagor. Mot den nu angivna bakgrunden anser tingsrätten att frågan om det skett en överträdelse av egendomsskyddet bör prövas på samma sätt mot både bestämmelsen i regeringsformen och bestämmelsen i Europakonventionens första tilläggsprotokoll.

Principerna för bedömningen av om det skett en överträdelse av egendomsskyddet

Frågan blir då hur prövningen av om det skett en överträdelse ska göras. Parterna är överens om att en inskränkning i egendomsskyddet måste ha stöd i lag, ha skett för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse och vara proportionerlig. De har olika syn på hur frågan om proportionalitet ska prövas i det här fallet.

Enligt Europadomstolens praxis innefattar egendomsskyddet ett krav på att ingrepp ska vara proportionerliga. Även om det finns ett allmänt intresse som kan motivera ingreppet måste det vägas mot den enskildes intresse, och åtgärden måste genomföras på ett sådant sätt att den inte innebär en oskälig börda för den enskilde. (Se Högsta domstolens uttalande i rättsfallet NJA 2018 s. 753 ”Parkfastigheten” punkt 17.)

Principen att en proportionalitetsbedömning måste göras i varje enskilt fall följer även av 2 kap. 15 § regeringsformen (punkt 21 i samma rättsfall). Bedömningen av proportionalitet omfattar enligt Högsta domstolens uttalande i samma rättsfall (punkt 23) en prövning i tre led; om det aktuella ingreppet är ägnat att tillgodose det avsedda ändamålet (ändamålsenlighet), om ingreppet är nödvändigt för att uppnå det avsedda ändamålet eller om det finns likvärdiga, mindre ingripande alternativ (nödvändighet) och om den fördel som det allmänna vinner står i rimlig proportion till den skada som ingreppet förorsakar den enskilde (proportionalitet i strikt mening).

Bill Persson har gjort gällande att samma proportionalitetsbedömning ska göras i det här fallet som i rättsfallet Parkfastigheten. Kommunen har å andra sidan hävdad att proportionalitetsbedömningen i ett fall som bedöms enligt andra stycket i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll, bara innefattar en bedömning av om åläggandet av skatten eller pålagan har utgjort ett grundläggande ingripande i den enskildes finansiella situation eller om den enskilde har fått bära en överdriven eller outhärdlig börda. Kommunen har hänvisat till olika rättsfall från Europadomstolen och Kommissionen.

Tingsrätten konstaterar att det som Högsta domstolen bedömde i rättsfallet Parkfastigheten var frågan om en överföring av mark från en fastighet till en annan var förenlig med egendomsskyddet. Det var alltså i det fallet inte en fråga om en tillämpning av undantagsregeln för skatter och andra pålagor. Europadomstolen och tidigare Kommissionen har i fall som rör uttag av skatter eller andra pålagor uttalat att det som ska prövas i fråga om proportionalitet i ett sådant fall, är frågan om skatten eller pålagan i det enskilda fallet innebär en orimlig börda för den enskilde eller om den på ett grundläggande sätt undergräver den enskildes finansiella situation. (Se bland annat fallen Svenska Managementgruppen AB mot Sverige, application no 11036/84, som rörde de svenska löntagarfonderna, Bartosch mot Österrike, application no. 26593/95, som rörde en obligatorisk kommunal avgift för en affärsinnehavare, och N.K.M. mot Ungern, application no. 66529/11, som rörde en med kort varsel införd skatt om 98 procent på delar av ett avgångsvederlag). Tingsrätten bedömer att prövningen av proportionalitet bör prövas på samma sätt i det här fallet. Det som ska prövas vid proportionalitetsbedömningen är alltså om gatukostnaderna för de nya byggrätterna innebär en orimlig börda för Bill Persson eller om den på ett grundläggande sätt undergräver hans finansiella situation.

Uttaget av gatukostnader innebär inte en överträdelse av Bill Perssons egendomsskydd

Bill Persson tvingades betala för de gatukostnader som belöper på de tre nya byggrätter som tilldelats hans fastighet utan något önskemål från hans sida. Detta innebär en inskränkning av hans egendomsskydd, på så vis att han tvingades avstå en del av sina medel till kommunen. Om han inte hade haft pengar att betala med, hade det också i praktiken kunnat innebära en påtryckning att stycka av och sälja en del av fastigheten. Bill Persson hade dock medel att betala med och åläggandet kan därför i hans fall inte anses ha utgjort en påtryckning att sälja en del av fastigheten. Frågan är om åläggandet att betala gatukostnader för de tre nya byggrätterna, och därigenom avstå medel till kommunen, var en tillåten inskränkning i hans egendomsskydd eller inte.

Parterna är överens om att uttaget av gatukostnader hade stöd i bestämmelserna i plan- och bygglagen och att det gjordes för att tillgodose det angelägna och legitima allmänna intresset att kostnaden för vägar och anläggningar i området inte skulle behöva bäras av kommunens samtliga skattebetalare utan bara av de personer som i första hand har nytta av vägarna och övriga anläggningar. Dessa två grundläggande krav för att anse inskränkningen godtagbar är alltså uppfyllda.

Som angetts ovan måste det dessutom kunna konstateras att inskränkningen framstår som proportionerlig vid en avvägning mellan kommunens och Bill Perssons intressen. Det måste vid den bedömningen kunna konstateras att Bill Persson inte fick bära en orimlig börda eller fick sin finansiella situation undergrävd på ett grundläggande sätt.

Tingsrätten konstaterar till en början att det belopp som Bill Persson ålades att betala för gatukostnader som belöpte på de tre nya byggrätterna, för de flesta privatpersoner skulle framstå som betydande. Det finns inte anledning att ifrågasätta Bill Perssons uppgift om att han hade behövt stycka av och sälja delar av sin fastighet för att ha råd att betala gatukostnaderna, om han inte samtidigt hade fått intrångsersättning av kommunen. Intrångsersättningen avsåg tvångsinlösen av hans strandtomt. Oavsett anledningen till att Bill Persson kunde betala gatukostnaderna, konstaterar tingsrätten att Bill Persson hade möjlighet att betala hela beloppet inom den angivna tiden. Det har inte gjorts gällande att han skulle ha försatts i en svår ekonomisk situation på grund av betalningen.

Det saknas anledning att ifrågasätta Bill Perssons uppgift om att han inte har för avsikt att realisera de tre byggrätter som tilldelats hans fastighet. Oavsett hur det förhåller sig med det, bör det beaktas vid proportionalitetsbedömningen som i någon mån kompenserande att värdet på hans fastighet ökade med cirka 2 500 000 kronor genom de nya byggrätterna (jämför Kommissionens bedömning i fallet H. mot Finland, application no. 18507/91, punkt 138). Även om detaljplanen inte föranleddes av något behov hos Bill Perssons fastighet, är det rimligt att anta att de fastigheter som skulle

uppkomma om Bill Persson utnyttjar de tre byggrätter som tilldelats fastigheten, skulle ha en egen nytta av de genomförda åtgärderna. Det framstår därför inte som orimligt i sig att gatukostnaderna fördelades även på de nya byggrätterna.

Det som mer principiellt kan ifrågasättas är rimligheten i att tvingas betala gatukostnader för nya byggrätter innan det står klart att dessa kommer att utnyttjas, vilket Plangenumförandeutredningen pekade på i sitt betänkande Ett effektivare plangenumförande (SOU 2012:91, sidorna 141 och 150) i samband med att en förändring av reglerna för uttag av gatukostnader utreddes. Avsaknad av medel att betala med, skulle kunna innebära att en fastighetsägare ser sig tvingad att sälja delar av sin fastighet för att kunna betala gatukostnader för nya byggrätter, så som Bill Persson har pekat på i det här fallet, även om han själv hade möjlighet att betala sin faktura inom angiven tid. Som kommunen har framhållit finns det dock för sådana fall i 6 kap. 36 och 37 §§ plan- och bygglagen en möjlighet att begära att få betalningsskyldigheten uppdelad på upp till tio år eller att få betalningsvillkoren jämkade om de är alltför betungande för fastighetsägaren. I förarbetena till 6 kap. 37 § plan- och bygglagen nämndes att jämkning kan bli aktuellt särskilt i fall då fastighetsägare med små ekonomiska resurser, till exempel äldre pensionärer, utsätts för ersättningskrav (proposition 1980/81:165 sidan 37). Enligt motiven (samma proposition sidan 45) kan en jämkning innebära allt från viss förlängning av amorteringstiden till anstånd med betalning till dess att fastigheten säljs. Även räntevillkoren kan mildras.

I det tidigare nämnda fallet H. mot Finland beaktade Kommissionen vid proportionalitetsbedömningen att klaganden inte hade utnyttjat en möjlighet att begära nedsättning av sin andel av kostnaderna för den anlagda vägen (application no. 18507/91, punkt 138). Tingsrätten bedömer att det även i det här fallet bör vägas in i bedömningen att Bill Persson valt att inte väcka talan om jämkning av betalningsvillkoren enligt plan- och bygglagen, vilket han fortfarande förefaller ha möjlighet att göra. Bill Persson har argumenterat för att det i en sådan process om jämkning inte skulle finnas möjlighet för honom att åberopa egendomsskyddet i

regeringsformen och Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Tingsrätten konstaterar dock att mark- och miljödomstolen prövade en fråga om jämkning av gatukostnader även mot egendomsskyddet i ett motsvarande fall som rörde ett annat område i Partille kommun, även om det då var fråga om en talan om jämkning enligt 6 kap. 33 § plan- och bygglagen (Svea hovrätt, Mark- och miljööverdomstolen, dom den 22 juni 2016 i mål nr P 11043-15). I det fallet kom mark- och miljödomstolen fram till att det inte var möjligt för domstolen att besluta om ändrad betalningstid för kostnaderna för nya byggrätter, för att kunna tillgodose egendomsskyddet, med hänsyn till att det som hade begärts i målet endast var återbetalning av ett belopp som redan var betalt. Mark- och miljööverdomstolen ansåg vid sin prövning att betalningsvillkoren inte kunde anses oproportionerliga enligt egendomsskyddet i Europakonventionen, eftersom någon talan om jämkning av betalningstidpunkten inte förts eller kunde anses omfattas av fastighetsägarnas talan.

Bill Persson har gjort gällande att kommunen i samband med genomförandet av detaljplanen gjorde en stor vinst på försäljning av mark i området, och att så hade blivit fallet även om kommunen själv skulle ha bekostat åtgärderna som gatukostnaderna avsåg. Tingsrätten bedömer att den omständigheten inte bör få någon betydelse vid proportionalitetsbedömningen. Om kommunen gjorde en stor vinst på försäljning av mark bör den vinsten ha kommit samtliga kommuninvånare till godo, även Bill Persson. Om kommunen i stället hade betalat gatukostnaderna med den vinsten, skulle det vara detsamma som att låta samtliga skattebetalare i kommunen stå för kostnaderna i området. Bill Persson har själv ansett det vara ett angeläget och legitimt allmänt intresse att skattebetalarna som kollektiv inte ska behöva stå för gatukostnaderna i området, utan att dessa i stället ska betalas av de som har nytta av anläggningarna.

Det borde enligt tingsrättens mening ha varit ett möjligt alternativ för kommunen att vänta med att ta betalt för gatukostnader som avsåg nya byggrätter på redan befintliga fastigheter tills byggrätterna utnyttjades, utan att detta hade inneburit någon orimlig belastning för kommunen. Tingsrätten anser trots det att Bill Persson, även om han tvingades betala ett betydande belopp, vid en sammanvägning med övriga nu nämnda

omständigheter (att han hade medel att betala med, att byggrätterna medförde ett ökat värde på hans fastighet och att han valt att inte begära jämkning av betalningsvillkoren) inte fick bära en orimlig börda eller fick sin finansiella situation undergrävd på ett grundläggande sätt. Inskränkningen i hans egendomsskydd, genom att han tvingades avstå medel till kommunen, framstår därmed som proportionerlig.

Detta innebär att tingsrätten kommer fram till att det inte skett någon överträdelse av egendomsskyddet i regeringsformen eller Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Bill Perssons begäran om skadestånd ska därför avslås.

Bill Persson ska ersätta kommunen för rättegångskostnader

Tingsrätten har kommit fram till att det inte skett någon överträdelse av Bill Perssons egendomsskydd. Hans begäran om att vardera parten ska stå sin rättegångskostnad gäller inte den situationen. Bill Persson ska i stället som förlorande part ersätta kommunen för rättegångskostnader enligt huvudregeln i 18 kap. 1 § rättegångsbalken.

Kommunen har begärt ersättning med totalt 666 796 kronor (moms ingår inte i beloppet). Av beloppet avser 650 685 kronor ombudsarvode, bestående i 634 timmars arbete à 1 026 kronor, och 16 111 kronor utlägg. Bill Persson har godtagit den begärda kostnaden för utlägg men bara godtagit 61 560 kronor för ombudsarvode, motsvarande 60 timmars arbete.

Skyldigheten för en förlorande part att betala rättegångskostnader avser endast kostnader som varit skäligen påkallade för att tillvarata den andra partens rätt (18 kap. 8 § rättegångsbalken). Eftersom Bill Persson inte har godtagit den begärda ersättningen för ombudsarvode ska tingsrätten pröva skäligheten i det beloppet. Tingsrätten anser mot bakgrund av målets art och omfattning att den begärda ersättningen för ombudsarvode inte framstår som rimlig. Rimlig tidsåtgång för kommunens ombud överstiger enligt tingsrättens bedömning inte 100 timmar. Ersättningen som Bill Persson ska betala till kommunen för ombudsarvode bör därför bestämmas till

102 600 kronor. Kostnaden för utlägg har godtagits och ska betalas av Bill Persson.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (TR-02)

Domen får överklagas till Hovrätten för Västra Sverige, men överklagandet ska lämnas eller skickas in till tingsrätten. Överklagande ska ha kommit in till tingsrätten senast den 9 juni 2020. Prövningstillstånd krävs.

Agneta Lilja

Helena Josefsson

Sofia Fors